

28.5.2003

3128/4/01

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juha Niemelä

LAINVASTAINEN MENETTELY ASUMISTUEN TAKAISINPERINNÄSSÄ

1

KANTELU

A ja B arvostelevat 13.12.2001 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa Kansaneläkelaitoksen Kampin toimiston menettelyä asumistuen takaisinperintäasiassaan.

Kantelijat kertovat ilmoittaneensa Kansaneläkelaitokselle sähköpostitse tuloissaan tapahtuvan muutoksen, jota Kansaneläkelaitos ei kuitenkaan ottanut asianmukaisesti huomioon. Tämän vuoksi on kantelijoiden mielestä kohtuutonta, että Kansaneläkelaitos perii nyt heiltä takaisin liikaa maksettua asumistukea.

Kantelijat osoittivat oikeusasiamiehelle 23.5.2002 lisäkirjoituksen, jossa he arvostelevat Kampin toimistoa myös siitä, että se oli tehnyt asumistuen takaisinperinnästä uuden päätöksen. Kun kantelijat olivat hakeneet päätökseen muutosta, oli Kansaneläkelaitoksesta ilmoitettu, että sen antama päätös oli virheellinen ja kehoitettu kantelijoita peruuttamaan valituksensa.

2

SELVITYS

- - -

3

RATKAISU

3.1 Tapahtumat

B lähetti 10.3.1999 sähköpostiviestin Kansaneläkelaitokselle. Hän oli osoittanut viestin Kampin toimiston asiakassihteerille. Viestissään B kertoi perheensä tuloista ja arveli niiden ylittävän helmi-maaliskuussa 1999 sen keskimääräisen tulon, jonka perusteella heidän asumistukensa oli laskettu. Viestissään B oli myös kysynyt neuvoja, miten asiassa pitäisi menetellä.

Kansaneläkelaitoksen Kampin toimiston mukaan se ei pystynyt viestissä olevien tietojen perusteella yhdistämään viestiä A:lle maksettavaan asumistukeen. Toimiston mukaan B:lle lähetettiin vastaus, jossa hänelle kerrottiin, että asian hoitamiseksi toimisto tarvitsee henkilötunnuksen ja B:tä pyydettiin ottamaan yhteyttä Kansaneläkelaitokseen. Kampin toimistossa ei

ole kopiota vastauksesta, koska B:n asiakirjat eivät olleet arkistossa eikä toimisto voinut tallentaa vastausta ilman henkilötunnusta myöskään tietojärjestelmäänsä.

Kansaneläkelaitos sai tarkemmat tiedot kantelijoiden tulojen muutoksesta vasta asumistuen seuraavan vuositarkastuksen yhteydessä. Kampin toimisto tarkisti tuen tulojen muuttumista seuraavan kuukauden alusta lukien. A:lle oli ehtinyt kertyä asumistuen liikamaksua ajalle 1.3.–21.10.1999 yhteensä 9 536 markkaa.

Kansaneläkelaitos päätti periä liikamaksun takaisin kokonaisuudessaan, mutta tarkastuslautakunta kohtuullisti takaisinperittävän summan 2/3:aan. Kantelijat hakivat tarkastuslautakunnan päätökseen muutosta vielä vakuutusosoikeudelta ja vaativat takaisinperinnästä luopumista kokonaisuudessaan. Vakuutusosoikeus kuitenkin hylkäsi kantelijoiden valituksen 5.11.2001 antamallaan päätöksellä.

Tämän jälkeen Kampin toimisto antoi A:lle 25.1.2002 takaisinperintäpäätöksen, jossa se peri takaisin jälleen 9 536 markkaa eli 1 603,84 euroa. A haki päätökseen muutosta tarkastuslautakunnalta. Kampin toimisto havaitsi tässä vaiheessa 25.1.2002 antamansa päätöksen virheellisyyden ja pyysi Helsingin vakuutuspiiriltä neuvoja asian ratkaisemiseksi.

Vakuutuspiiri kehotti toimistoa neuvottelemaan asiasta A:n kanssa ja pyytämään, että tämä peruuttaisi valituksensa. Muussa tapauksessa vakuutuspiiri kehotti toimistoa lähettämään valituksen eteenpäin ja tekemään samanaikaisesti vakuutusosoikeudelle hakemuksen virheellisen päätöksensä poistamisesta. A ei peruuttanut valitustaan, joten Kampin toimisto toimitti sen tarkastuslautakunnan ratkaistavaksi. Lisäksi Kampin toimisto teki 14.5.2002 vakuutusosoikeudelle hakemuksen 25.1.2002 antamansa päätöksen poistamiseksi.

Tarkastuslautakunta jätti 25.2.2003 antamallaan päätöksellä A:n valituksen tutkimatta ja samalla poisti päätökseen annetun valitusosoituksen. Päätöksensä perusteluissa se totesi lisäksi, että vakuutusosoikeuden lainvoimaisen päätöksen jälkeen Kansaneläkelaitos ei voi samassa asiassa antaa uutta päätöstä ja että takaisinperinnän määrän osalta asiassa on noudatettava vakuutusosoikeuden 5.11.2001 antamaa päätöstä.

Vakuutusosoikeus jätti jo 17.12.2002 antamallaan päätöksellä tutkimatta Kampin toimiston hakemuksen toimiston 25.1.2002 antaman päätöksen poistamisesta, koska toimiston päätös ei ollut lainvoimainen.

3.2

Oikeudellinen arviointi

3.2.1

Kantelijoiden ilmoitus ansiotulojen muuttumisesta

Kansaneläkelaitos on siis vastaanottanut B:n sähköpostiviestin ansiotulojen muuttumisesta. B:n antamien tietojen perusteella Kansaneläkelaitos ei

kuitenkaan voinut tuolloin käytössä olevan järjestelmän avulla yhdistää kirjoitusta A:lle myönnettyyn asumistukeen. Kansaneläkelaitoksen Kampin toimiston toimistonjohtajan sijainen on puhelinkeskustelussa 15.5.2003 ilmoittanut, että tällä hetkellä Kansaneläkelaitoksen käytössä oleva tietojärjestelmä mahdollistaa asumistukipäätöksen selvittämisen pelkän nimen ja osoitteen perusteella, vaikka asumistuen saajana olisi joku muu ruokakunnan jäsen.

Kansaneläkelaitoksen Kampin toimisto pyysi ilmoituksensa mukaan B:ltä 18.3.1999 lisäselvitystä ja kehotti ottamaan yhteyttä Kansaneläkelaitokseen. Toimiston vastauksesta ei ole asiakirjoissa dokumenttia, mutta A on 18.12.1999 laatimassaan valituskirjelmässä viitannut toimiston vastaukseen, joten kantelijat ovat sen saaneet tiedokseen. He olivat kuitenkin mieltäneet Kampin toimiston vastauksen ainoastaan ilmoitukseksi sähköpostiviestin perille menosta.

Käytettävissäni ei siis ole toimiston B:lle lähettämää lisäselvityspyyntöä, joten en voi arvioida sen sisältöä. Saamani selvityksen perusteella katson, että Kansaneläkelaitoksen Kampin toimiston menettely ei ole tältä osin ollut epäasianmukaista, kun otetaan huomioon myös Helsingin vakuutuspiiriin 27.3.2002 antamassa selvityksessä viitatus luottamuksellisuusriskit, joita sähköpostitse tapahtuvaan asiointiin liittyy.

3.2.2

Asumistuen tarkistaminen

Eduskunnan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että viranomaiset ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Oikeusasiamies ei voi puuttua valvottaviensa ratkaisuihin, elleivät ne ole ylittäneet harkintavaltansa tai käyttäneet sitä väärin. Oikeusasiamiehellä ei ole myöskään mahdollisuuksia arvioida asiassa aikanaan esitetyn näytön riittävyttä.

Käsitykseni mukaan Kansaneläkelaitoksen Kampin toimisto, tarkastuslautakunta ja vakuutusosikeus ovat ratkaisseet A:n asumistuen takaisinperintäasian niille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Kampin toimisto olisi perinyt kantelijoilta liikamaksun takaisin kokonaisuudessaan, mutta tarkastuslautakunta kohtuullisesti takaisinperintää päätöksellään, jonka lopputuloksen vakuutusosikeus pysytti. Käsitykseni mukaan Kampin toimisto ei ole kuitenkaan ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin. Se, että muutoksenhakuelin muuttaa alemman viranomaisen antamaa päätöstä, ei merkitse automaattisesti sitä, että alempi viranomainen olisi menetellyt lainvastaisesti.

Sen sijaan Kampin toimisto on nähdäkseni menetellyt lainvastaisesti antaessaan 25.1.2002 A:lle uuden takaisinperintäpäätöksen, jossa takaisinperittävä määrä oli suurempi kuin mitä vakuutusosikeus oli päättänyt. Vakuutusosikeus oli jo päätöksellään ratkaissut takaisinperintäasian. Sen päätös oli täytäntöönpanokelpoinen eikä Kampin toimiston olisi nähdäkseni tullut antaa A:lle lainkaan uutta päätöstä vaan panna vakuutusosikeuden

päätös täytäntöön, aivan kuten Kansaneläkelaitoksen hallinto-osasto toteaa 9.4.2003 antamassaan lausunnossa.

Kampin toimisto huomasi virheensä, kun A haki muutosta päätökseen. Toimisto pyysi neuvoa asiassa Helsingin vakuutuspiiriltä. Piirin antama neuvonta oli nähdäkseni virheellinen siltä osin kuin se ohjasi toimistoa lähettämään A:n laatiman valituksen tarkastuslautakunnalle ja samanaikaisesti hakemaan virheellisen päätöksen poistamista vakuutusoikeudesta. Asumistukilain 22 §:n mukaan vakuutusoikeus voi nimittäin poistaa vain lainvoimaisen päätöksen. Valituksen vireillä olo tarkastuslautakunnassa aiheutti sen, että vakuutusoikeus jätti Kampin toimiston hakemuksen tutkimatta.

Tarkastuslautakunta siis poisti Kampin toimiston päätöksestä vain muutoksenhakuosoituksen. Käsitykseni mukaan se olisi myös voinut kumota toimiston päätöksen kokonaisuudessaan lainvastaisena. Sen sijaan se jätti toimiston päätöksen voimaan, mutta totesi kuitenkin päätöksensä perusteluissa, että A:lta takaisinperittävän asumistuen määrän osalta on noudatettava vakuutusoikeuden 5.11.2001 antamaa päätöstä.

Kansaneläkelaitoksen antamissa selvityksissä on todettu, että Kampin toimiston 25.1.2002 antama päätös syntyi virheellisessä järjestyksessä ja oli myös asiasisällöltään virheellinen. Takaisinperittävän asumistuen oikea määrä oli myös Kampin toimiston tiedossa. Toimisto ei ole toimistonjohtajan sijaisen mukaan pannut vielä takaisinperintää täytäntöön.

3.3

Toimenpiteet

Kampin toimiston edellä kerrottu lainvastainen menettely ei ole aiheuttanut A:lle oikeudenmenetyksiä tai taloudellista vahinkoa. Toimiston menettely on kuitenkin nähdäkseni aiheuttanut A:lle ja B:lle ylimääräistä vaivaa ja hämmennystä. Heidän ihmettelynsä on nähdäkseni ollut perusteltua, sillä päätti hän toimisto tammikuussa 2002 periä A:lta asumistuen takaisin täysimääräisenä, vaikka A oli juuri saanut vakuutusoikeuden päätöksen, jolla vakuutusoikeus oli vahvistanut tarkastuslautakunnan päätöksen takaisinperittävän määrän kohtuullistamisesta.

A joutui laatimaan valituskirjelmän virheellisen päätöksen johdosta. Lisäksi toimisto teki hakemuksen päätöksen poistamisesta. Hakemus on nähdäkseni sekoittanut tilannetta entisestään: vakuutusoikeuden kertaalleen ratkaisema asia oli jälleen vireillä, ja kaiken lisäksi kahdessa eri paikassa. Hakemushan osoittautui lopulta myös vaikutuksettomaksi, kun vakuutusoikeus jätti sen tutkimatta.

Edellä sanotuilla perusteilla saatan käsitykseni Kampin toimiston menettelyn lainvastaisuudesta toimiston tietoon ja käsitykseni Helsingin vakuutuspiirin neuvonnan virheellisyydestä vakuutuspiiriin tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen päätöksestäni Kansaneläkelaitokselle tiedoksi.

Kantelukirjoituksen liitteet palautetaan kantelijoille.